

του Μιχαήλ Γ. Χούλη, Θεολόγου

Οι ιερές εικόνες στην Ορθόδοξη Παράδοση έχουν βαθύ συμβολικό, Χριστοκεντρικό, εκκλησιοκεντρικό και αναγωγικό περιεχόμενο. Εκφράζουν την αλήθεια ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος για να γίνουμε εμείς θεοί κατά χάριν. Αποτελούν γι' αυτό μεγάλο θησαυρό κατά την οδόν της σωτηρίας των πιστών, ενώ η θεωρία τους γαληνεύει και ηρεμεί τις ψυχές. Η παιδαγωγική τους αξία είναι τεράστια. Είναι γνωστό άλλωστε ότι μια εικόνα ισοδυναμεί με διδασκαλία χιλίων λέξεων και ότι ήταν και είναι πάντοτε 'το σχολείο των αγραμμάτων'. Παραπέμπουν στην μίμηση της ζωής του Χριστού, της Θεοτόκου και των αγίων, ενώ θεολογικά λούζονται από το φως της αναστάσεως του Θεανθρώπου. Οι Ορθόδοξες εικόνες δεν περιέχουν φυσική απεικόνιση των προσώπων, αλλά τη δόξα του παραδείσου, την, δια της Χάριτος του Κυρίου, «καλήν αλλοίωσιν» των αγίων, την κατά Θεόν μεταμόρφωσή τους, που είναι το ζητούμενο και το αγιοπνευματικό νόημα της ζωής για όλους τους ανθρώπους.

Πολέμιοι των εικόνων εμφανίστηκαν στην ιστορία ο Ιουδαϊσμός, ο μονοφυσιτισμός και το Ισλάμ, ενώ η αυτοκρατορία Ρωμανίας-Βυζαντίου ταλαιπωρήθηκε πολύ, επί 100 και πλέον έτη, με συγκρούσεις μεταξύ εικονόφιλων και εικονομάχων, που κατέληξαν ευτυχώς στον θρίαμβο της πίστης και την τιμητική προσκύνηση των εικόνων. Είναι γνωστό πως η αμφισβήτηση των εικόνων στη ζωή και στη λατρεία των χριστιανών ξεκίνησε επί Ισαύρων αυτοκρατόρων και ότι αναθερμάνθηκε αργότερα επί Λέοντα Ε΄ του Αρμένιου. Η αλήθεια της Εκκλησίας αποκαταστάθηκε επί ηγεσίας δύο γυναικών: Της Ειρήνης της Αθηναίας (Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος, 787) και της αυτοκράτειρας Θεοδώρας (τοπική Σύνοδος του 843), οπότε και αναστηλώθηκαν οριστικά οι εικόνες. Η Εκκλησία μας γιορτάζει την αναστήλωση των εικόνων την Α΄ Κυριακή των Νηστειών, που ονομάζεται «Κυριακή της Ορθοδοξίας».

«Η της εικόνας τιμή επί το πρωτότυπον διαβαίνει» (Τιμώντας την εικόνα, τιμάμε το πρόσωπο που εικονίζει) διδάσκει ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, καταθέτοντας την Ορθόδοξη παράδοση. Αυτό σημαίνει ότι οι χριστιανοί, τιμώντας τις εικόνες του Χριστού ή των αγίων, δεν λατρεύουμε, δεν τιμάμε και δεν μένουμε προσκολλημένοι στο ξύλο που τους απεικονίζει, στα υλικά της αγιογραφίας, στο χαρτί ή την μπογιά, αλλά αναγόμεστές μέσω των μορφών τους στον επουράνιο κόσμο του Θεού, των αγγέλων και των αγίων. Και τον Θεό μεν λατρεύουμε ως Κύριο και σωτήρα μας, στην Υπεραγία δε Θεοτόκο, τους αγίους ή τους αγγέλους αποδίδουμε τιμητική προσκύνηση και μόνο, ως φίλους του Χριστού και ως μετέχοντες στη δόξα της Αγίας Τριάδος.

Εξάλλου ο ίδιος ο Θεός διέταξε στο Μωυσή την κατασκευή των δύο αντικριστών Χερουβείμ από χρυσό, όπως αναφέρεται στο 25,18 κεφ. της Εξόδου: «Θα κατασκευάσεις δύο Χερουβείμ από χρυσάφι σφυρηλατημένο και θα τα τοποθετήσεις, ένα σώμα με το ιλαστήριο, στις δύο άκρες του, ένα σε κάθε άκρη». Στο Β' Παραλ. 3,10, ο βασιλιάς Σολομώντας, στο ναό του Κυρίου που έχτισε στην Ιερουσαλήμ: «Κατασκεύασε δύο Χερουβίμ, έργο σκαλιστό, ντυμένο με χρυσάφι, και τα τοποθέτησε στα άγια των αγίων». Και δεν σταμάτησε εδώ ο σοφός βασιλιάς,

αλλά «σε όλους τους τοίχους του ναού, τόσο του εξωτερικού τμήματος όσο και του ενδότερου, υπήρχαν ολόγυρα σκαλιστά σχήματα, που παρίσταναν Χερουβίμ, φοίνικες και ανοιχτά λουλούδια» (Α' Βασ. 6,29). «Και επί τα συγκλείσματα αυτών ανά μέσον των εξερχομένων λέοντες και βόες και Χερουβίμ», εικόνες δηλαδή από το ζωικό και φυτικό βασίλειο (Γ' Βασ. 7,16 - Α' Βασ. 7,29).

Πώς τότε το δέχτηκε αυτό ο Θεός (Γ' Βασιλ. 9,3) και δεν 'οργίστηκε'; Απλούστατα, διότι δεν εχρησιμοποιούντο τα αντικείμενα αυτά και οι ζωγραφιές ως ειδωλολατρικές απεικονίσεις, καθώς η τιμή ανέβαινε στον Κύριο της δόξης, δεν ετιμώντο δηλαδή τα ίδια τα υλικά αντικείμενα. Το ίδιο συμβαίνει και με την Αγία Γραφή ως βιβλίο. Η τιμή δεν αποδίδεται στα φύλλα, το χαρτί, τα γράμματα, τις ξύλινες ή μεταλλικές επενδύσεις πάνω στο βιβλίο κ.λπ., αλλά στο πνευματικό περιεχόμενο της Βίβλου. Το ξαναλέμε: Μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι ο Μωυσής ή ο Σολομών ήταν ειδωλολάτρες, κατασκευάζοντας τέτοια αριστουργήματα; Όχι βέβαια! Αφού οι παραστάσεις αυτές συμβόλιζαν την πίστη τους στον επουράνιο κόσμο των αγγέλων και του Θεού. Δεν απέδιδαν λατρεία σε είδωλα, δεν λάτρευαν ομοιώματα ως θεούς, παρά εξεικόνιζαν με παραστατικό και αισθητό τρόπο -όπως συμβαίνει εξάλλου στην Εκκλησία- την ευσέβεια που έδειχναν στα υπεραισθητά και νοερά.

Ο Θεός, δια μέσου των εικόνων και των αγίων λειψάνων, μεταδίδει τη χάρη Του, αγιάζει και ζωοποιεί, όποτε θελήσει, όποιους κρίνει κατάλληλους προς θεραπεία και αγιασμό, και όταν Εκείνος αποφασίζει να γνωρίσει τη δύναμή Του στους ανθρώπους, επιτελώνοντας θαύματα, προς σωτηρίαν και πάλι του λαού Του και προς δόξαν δική Του. Αντίθετα, τα ψευδοθαύματα των μέντιουμ, των αποκρυφιστικών κύκλων και των γιατρών-μάγων άπω-ανατολικού τύπου γίνονται για λόγους θεατρινισμού, οικονομικούς και συμφεροντολογικούς, ή προς βλάβην της ψυχικής και σωματικής υγείας των παθόντων θυμάτων ή οπαδών τους.

Κάθε τι που έρχεται σε επαφή με τη Χάρη του Θεού μπορεί να μεταδώσει, κατά παραχώρηση Θεού, αγιασμό και ευλογία στους εν πίστει συμμετέχοντες. Για τον ίδιο λόγο, διάφορες εικόνες έχουν μέχρι σήμερα θαυματουργήσει, όχι γιατί το υλικό απ' το οποίο αποτελούνται έχει δυνάμεις αφ' εαυτού, ωσάν να είναι μαγικό, αλλά διότι ο Θεός και μέσω ακόμη των εικόνων αποκαλύπτεται στην Κτίση Του. Πλήθος τέτοιων περιστατικών θαυματουργών αντικειμένων μαρτυρούνται στην Παλαιά και Καινή Διαθήκη:

Όταν ο Μωυσής χρησιμοποιώντας τη ράβδο του, χτύπησε το νερό στο Νείλο ποταμό, μεταβλήθηκαν τα νερά σε αίμα (Εξ. 7,20).

Όποιος ατένιζε το χάλκινο φίδι στην έρημο θεραπευόταν αμέσως (Αριθμ. 21, 8-9).

Η ράβδος του Ααρών τοποθετημένη στη σκηνή του Μαρτυρίου, θαυματουργικά άνθισε, μέσα σε μια νύχτα. Άνοιξε μάλιστα μπουμπούκια, είχαν σχηματιστεί λουλούδια και είχαν δέσει μύγδαλα (Αριθ. 17,23).

Τα μαντήλια της κεφαλής ή του λαιμού, ή περιζώματα από το σώμα, που είχε

χρησιμοποιήσει ο απ. Πάυλος, θεράπευαν τους ασθενείς και τα πονηρά πνεύματα εξεδιώκοντο από αυτούς (Πραξ. 19, 11-12).

Τέλος, ο σεβασμός που δείχνουμε οι Ορθόδοξοι χριστιανοί στις εικόνες και οι λιτανείες, που κληρικοί και λαϊκοί επιτελούμε προτάσσοντας τις εικόνες του Χριστού, της Θεοτόκου και των αγίων, για να εκδηλώσουμε την πίστη μας και να ζητήσουμε την επέμβαση του Θεού σε δύσκολες στιγμές, έχουν ως βάση και πάλι την Αγία Γραφή. Κατά την άλωση της Ιερικού από τον Ιησού του Ναυή, «η κιβωτός του Κυρίου έκανε μια φορά το γύρο της πόλης κι έπειτα επέστρεψαν στο στρατόπεδο και πέρασαν εκεί τη νύχτα. Νωρίς το άλλο πρωί σηκώθηκε ο Ιησούς, και οι ιερείς σήκωσαν πάλι την κιβωτό του Κυρίου. Οι επτά ιερείς βάδιζαν μπροστά και μετά από αυτούς βάδιζε ο υπόλοιπος λαός πίσω από την κιβωτό της διαθήκης του Κυρίου ... Έξι ημέρες έκαναν το ίδιο.....» (Ιησούς του Ναυή 6,11-16).

Οι εκκλησιαστικές εικόνες υποδεικνύουν διαχρονικά ότι η αλήθεια είναι πάντοτε Τριαδική, και αυτό σημαίνει ότι κανείς από μόνος του και χωρίς να ζητήσει τη βοήθεια του Θεού, ατομικιστικά δηλαδή και αλειτουργήτα, δεν πρόκειται να εντρυφήσει σ' αυτήν. Οι μεγαλύτεροι εχθροί της Εκκλησίας υπήρξαν όσοι κατά καιρούς προσπάθησαν «εκ των έσω» να την εξαλείψουν και να υποσκάψουν τα θεμέλιά της. Η αίρεση βέβαια είναι καταδικασμένη να αποτύχει, εφόσον δεν περιέχει αλήθεια, παρά μόνο την πλάνη, που αντέχει ελάχιστα στο χρόνο. Η θεολογική αλήθεια θα αντέχει όμως αιώνια, γιατί αιώνιος είναι και ο Ιησούς Χριστός ο οποίος, μαζί με τον Πατέρα Του και το Άγιο Πνεύμα, παραμένει πάντοτε «η οδός, η αλήθεια και η ζωή» για τους πιστούς βαπτισμένους στο όνομά Του.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

1. «Περιπατούντες εν αληθεία», Μιχαήλ Χούλη, Σύρος 1997
2. «Σύγχρονες αιρέσεις και παραθρησκευτικές λατρείες στην Ελλάδα», Μιχαήλ Χούλη, έκδ. Ι. Μητροπόλεως Σύρου, Ιούλιος 2002